

สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

สุพัตรา มาลี¹, จุไรรัตน์ คุรุโคตร²

^{1,2} คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150

สุพัตรา มาลี, จุไรรัตน์ คุรุโคตร. (2563). สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิทยาการสิ่งแวดล้อมไทย 3(4), 2563 : 72 – 85.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคู่มือสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่บ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามเกณฑ์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ก่อนและหลังการฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ชาวบ้านบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน ได้จากการเลือกแบบสุ่มเจาะจงเข้าร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คู่มือฝึกอบรม ใบความรู้ แบบวัดความรู้ แบบวัดทัศนคติ และแบบวัดการมีส่วนร่วม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Paired t-test ผลการวิจัย พบว่า คู่มือฝึกอบรมมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.40/81.00 ดัชนีประสิทธิผลของคู่มือฝึกอบรมมีค่าเท่ากับ 0.5806 แสดงว่า ชาวบ้าน มีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 58.06 ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ ทักษะ และการมีส่วนร่วมหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : สิ่งแวดล้อมศึกษา การจัดการป่าชุมชน ความรู้ ทักษะ การมีส่วนร่วม

**Environmental Education for Community Forest Management for Don Due Village, Village No.9,
Kanthararat Subdistrict, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province**

Supattra Malee¹, Jurairat Kurukodt²

^{1,2} Faculty of Environment and Resource Studies, Mahasarakham University

Kham Riang Sub-District, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province 44150

Supattra Malee, Jurairat Kurukodt. (2020). Community Forest Management for Don Du Village, Village No.9 Kanthararat Subdistrict, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province. Thai Journal of Environmental Studies. 3(4), 2020 : 72 - 85.

Abstract

The objectives of this research were to develop manual of environmental education for community forest management in the Don Due Village, Village 9, Kanthararat Subdistrict Kantharawichai District Mahasarakham Province to be efficient and effective according to the criteria, study and compare knowledge, attitudes and participation related to fresh waste management, before and after the training. The sample used in the study were 30 Don Due villagers, Kanthararat Subdistrict Kantharawichai, Maha Sarakham Province. There were 30 representatives of each household from voluntary participation sampling. The research instruments consisted training manual, knowledge test, attitude test, and practice skill test. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and Paired t-test. The results showed that training manual was as effective as 83.40 / 81.00. The effectiveness index of the training manual was depicted at 0.5806, indicated that the villagers had progressed in their studies by 58.06%. The villagers had mean scores on knowledge, attitude and participation after participation in activities higher than before participating in activities, statistical significance at the level of .05.

Keyword: Environmental Education, The management of community forest, Knowledge, Attitude, Participation

1. บทนำ

“ป่าชุมชน” เป็นคำที่เกิดขึ้นในช่วงเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา เป็นทางเลือกในการจัดการทรัพยากรนิเวศป่าไม้โดยมีชุมชนเป็นฐาน หรือเป็นการจัดการทรัพยากรร่วมกันของชุมชน ที่มีวิถีปฏิบัติเป็นระบบสิทธิหน้าหมู่ หรือเป็นระบบทรัพยากรร่วมของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรต้นไม้ และป่าไม้ เพื่อผลประโยชน์ของครอบครัวและชุมชน เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนและมอบอำนาจให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปลูก จัดการ ป้องกัน และเก็บหาผลประโยชน์จากป่าไม้ภายใต้ระบบการจัดการที่ยั่งยืนที่รวมถึงป่า ทั้งที่เป็นป่าบก ป่าชายเลน รวมถึงป่าพรุและบึงทาม ประกอบด้วย ต้นไม้ ทุ่งหญ้า พันธุ์พืช สัตว์ป่า แหล่งน้ำ และสรรพสิ่งในธรรมชาติที่เป็นระบบนิเวศทั้งหมด ป่าชุมชนอาจตั้งอยู่รอบหมู่บ้าน รอบแหล่งชุมชน หรืออาจอยู่ใกล้เคียงกับชุมชน ชุมชนนั้นอาจจะเป็นชุมชนที่เป็นทางการ เช่น หมู่บ้าน อบต. หรือชุมชนตามประเพณีก็ได้(สมศักดิ์ สุขวงศ์, 2550 : 6)

สภาพปัญหาป่าไม้ในชุมชนที่ลดลงอย่างรวดเร็วซึ่งมีผลทำให้สภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วการลดลงของพื้นที่ป่าเกิดจากปัจจัยหลักคือการทำลายแผ้วถางป่าเพื่อทำเกษตร ซึ่งเป็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการใช้ทรัพยากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรที่ได้จากป่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าต่างๆ จึงเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดการตัดไม้เกินกำลังผลิตของป่าการเก็บของป่าแบบทำลายล้าง การเลี้ยงสัตว์เกินกว่าศักยภาพของป่าที่จะรับได้ไฟป่า และการตัดไม้เพื่อนำมาทำสิ่งปลูกสร้างซึ่งล้วนแต่ผลกระทบต่อระบบนิเวศทั้งสิ้น (สมหญิง สุนทรวงษ์, 2554 : 3)

การจัดการป่าชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของรัฐประกอบด้วย การวางแผนการจัดการป่าชุมชน การจัดสรรผลประโยชน์แก่ชุมชน การควบคุมให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของชุมชน การรับรองสิทธิในระดับต่าง ๆ และการสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนจากองค์กรภายนอกใช้การติดต่อส่วนตัวกับผู้มีอิทธิพล เพื่อยับยั้งการทำลายป่าทำแนวเขตป่าให้ชัดเจน ชี้แจงทำความเข้าใจทั้งภายในชุมชนและ

ภายนอกชุมชน เพื่อจัดตั้งกลุ่มลาดตระเวนยับยั้งการทำลายป่าโดยรูปแบบต่างๆ ต้องก่อให้เกิดกระแสของมวลชนขึ้น ตั้งกฎเกณฑ์ของหมู่บ้านในการใช้ประโยชน์จากป่า ขยายผลไปสู่หมู่บ้านอื่น ทั้งการสร้างป่าเพิ่ม และสร้างเครือข่ายองค์กรประชาชนปลูกไม้ผลพืชผักกินได้ในป่าอนุรักษ์ สร้างเครือข่ายจากกลุ่มเล็กไปสู่กลุ่มใหญ่โดยมี พระนักบวช เยาวชน ตลอดจนแม่บ้านในการเข้าร่วมขบวนการ ตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์ ปรับวิธีการใช้ที่ดินให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และหาอาชีพเสริมอบรมการเดินป่าแบบอนุรักษ์ เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้รักและหวงแหนป่า ปลูกไม้ผลและไม้ใช้ประโยชน์ และให้มือกรภายในชุมชน ระหว่างหมู่บ้าน รับผิดชอบในการจัดการป่าอย่างชัดเจน องค์กรนี้ต้องประสานกับรัฐและเอกชนอื่น ๆ (นิธิ ฤทธิพรพันธุ์, 2536 : 126)

ปัจจุบันสภาพปัญหาป่าไม้ในพื้นที่บ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ลดลงอย่างรวดเร็วซึ่งมีผลทำให้สภาพแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม ที่เกิดจากการนำขยะเข้าไปทิ้ง การตัดไม้เกินกำลังผลิตของป่า และมีการเผาป่าเพื่อการเก็บของป่าแบบทำลายล้าง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความต้องการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน และใช้ขบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาส่งเสริมให้คนในชุมชนดังกล่าวมีความรู้และทัศนคติต่อการจัดการป่าชุมชนของตนเอง

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาคู่มือการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามเกณฑ์

2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการฝึกอบรม

3. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติต่อการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบล

คันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ก่อนและหลังการฝึกอบรม

4. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน บ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม หลังการฝึกอบรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 115ครัวเรือน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชาวบ้านในชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มเจาะในการเข้าร่วมการอบรม

3.2 ตัวแปรที่ศึกษา

1) ตัวแปรต้น ได้แก่ คู่มือการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

2) ตัวแปรตาม ได้แก่

2.1) ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน

2.2) ทักษะต่อการจัดการป่าชุมชน

2.3) มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) เครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอด คือ คู่มือการจัดการป่าชุมชน บ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล ได้แก่แบบวัดความรู้ แบบวัดทัศนคติ และแบบวัดการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

3.4 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากตำรา เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ ได้แก่ คู่มือ ใบบทความรู้ แบบวัดความรู้

แบบวัดทัศนคติ และแบบวัดการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน บ้านดอนตู หมู่ที่ 9

2) นำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือ

2.1) คู่มือการเรียนรู้การจัดการป่าชุมชน โดยมีเนื้อหาการเรียนรู้ทั้งหมด 3 หน่วย ประกอบไปด้วย หน่วยฝึกอบรมที่ 1 เรื่องความหมายและประเภทของป่าชุมชน หน่วยฝึกอบรมที่ 2 เรื่องปัญหาของป่าชุมชน หน่วยฝึกอบรมที่ 3 เรื่องการจัดการป่าชุมชน

2.2) ใบบทความรู้เรื่องการจัดการป่าชุมชนโดยทำเป็นแบบ 1 แผ่น ต่อ 1 หน่วยฝึกอบรม

2.3) แบบวัดความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน แบบเลือกคำตอบ 2 ตัวเลือก คือ ใช่ และ ไม่ใช่ จำนวน 15 ข้อ

2.4) แบบวัดทัศนคติ มีลักษณะเป็นแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ตัวเลือก คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จำนวน 15 ข้อ

2.5) แบบการมีส่วนร่วม ประกอบด้วยคำถามที่มีลักษณะการตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 15 ข้อ

3) นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นส่งอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจและปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4) นำเครื่องมือที่ผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาส่งผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจหาคุณภาพของเครื่องมือ และประเมินความสอดคล้องพร้อมทั้งหาค่าความเหมาะสมของเครื่องมือ เมื่อตรวจวิเคราะห์คะแนนจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านพบว่า คู่มือ และเครื่องมือ มีค่า IOC เฉลี่ยมากกว่า 0.5 ขึ้นไป ค่าความเหมาะสมของคู่มือ และเครื่องมือ มีค่าเฉลี่ยมากกว่า 4.0 ขึ้นไป แสดงว่าเครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรมมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย สามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้

5) นำเครื่องมือที่ผ่านการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญไป Try out กับชาวบ้านที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นทั้ง

ฉบับ ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และค่าความยากง่ายของเครื่องมือ ดังนี้

5.1) แบบทดสอบ ความรู้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92. ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.32 - 0.56 และค่าความยากง่ายระหว่าง 0.43 - 0.70 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

5.2) แบบวัดทัศนคติค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94 ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.55-0.79 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

5.3) แบบวัดการมีส่วนร่วมค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83 ค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.42 - 0.73 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

6) ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตูมหมู่ที่ 9

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตูม หมู่ที่ 9 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตูม หมู่ที่ 9 เพื่อพัฒนาคู่มือฝึกอบรมการจัดการป่าชุมชน

ระยะที่ 2 ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้เรื่องการจัดการป่าและแบบสอบถาม

ระยะที่ 3 จัดกิจกรรมการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตูม หมู่ที่ 9 และทำการวัดความรู้ ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมของชาวบ้าน

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

- 1) สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- 2) สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ
 - 2.1) ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (IOC)
 - 2.2) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability)
 - 2.3) ค่าอำนาจจำแนก
 - 2.4) ค่าความยากง่าย
- 3) สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน คือ Paired t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และประสิทธิผลของกลุ่ม

จากการศึกษาประสิทธิภาพของกลุ่มการจัดการป่าชุมชน ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) คิดเป็นร้อยละ 83.40 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) คิดเป็นร้อยละ 81.00 ดังนั้นการมีประสิทธิภาพของกลุ่มฝึกอบรม 83.40/81.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ตามที่ตั้งไว้ (ดังตารางที่ 1)

ส่วนค่าดัชนีประสิทธิผลของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน พบว่า ดัชนีประสิทธิผล ($E.I.$) ของคู่มือการจัดการป่าชุมชน มีค่าเท่ากับ 0.5806 หมายความว่า นิสิตมีความรู้เพิ่มขึ้น และส่งผลให้ชาวบ้านมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้น หลังจากการใช้คู่มือฝึกอบรม ร้อยละ 58.06 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่สามารถใช้ได้ (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของคู่มือฝึกอบรมการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนดู่ หมู่ที่ 9 (E₁/E₂)

คุณภาพคู่มือฝึกอบรม	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย	เกณฑ์
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E ₁)	15	13.46	1.14	83.40	ผ่านเกณฑ์
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E ₂)	15	12.08	1.26	81.00	ผ่านเกณฑ์
ประสิทธิภาพของคู่มือฝึกอบรม เท่ากับ 83.40/81.00					

ตารางที่ 2 ดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของคู่มือฝึกอบรมการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนดู่ หมู่ที่ 9

ผลรวมคะแนนก่อนการฝึกอบรมทุกคน	ผลรวมคะแนนหลังการฝึกอบรมทุกคน	จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม	คะแนนเต็ม	ค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.)	เกณฑ์
209	358	30	15	0.5806	ผ่านเกณฑ์

4.2) ผลการศึกษาการเปรียบเทียบเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วม เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน ก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม

จากการศึกษา พบว่า ก่อนการฝึกอบรม นิสิตมีคะแนนความรู้เฉลี่ยเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} =10.12) และหลังการฝึกอบรม นิสิตมีคะแนนความรู้เฉลี่ยเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} =16.70) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนคะแนนทัศนคติต่อการจัดการป่าชุมชน ก่อนการส่งเสริม นิสิตมีคะแนนเฉลี่ย อยู่ในระดับเห็น

ด้วย (\bar{X} =2.77) และหลังการส่งเสริม นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับเห็นด้วย (\bar{X} =2.95) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยหลังการฝึกอบรมมีค่ามากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนคะแนนการมีส่วนร่วมต่อการจัดการป่าชุมชน ก่อนการฝึกอบรม นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} =3.16) และหลังการฝึกอบรม นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} =4.65) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยหลังการส่งเสริมมีค่ามากกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ดังตารางที่ 3)

สิ่งแวดล้อมอาเซียน : สหพันธ์รัฐมาเลเซีย มีประสิทธิภาพเท่ากับ 92.33/93.22 และสอดคล้องกับงานวิจัยของนิวัฒน์ ไชยพิมพ์ (2559 : 105) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า คู่มือฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.92/83.12 สอดคล้องกับงานวิจัยพัชชิตา กุลสุวรรณ และคณะ (2558 : 126-141) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ สำหรับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการมีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.49/82.00

จากผลการศึกษาค่าดัชนีประสิทธิผลของคู่มือค่าดัชนีประสิทธิผล (E.I.) มีค่าเท่ากับ 0.5806 ส่งผลให้มีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นหลังจากการใช้คู่มือ ฝึกอบรมร้อยละ 58.06 แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านที่เข้ารับการฝึกอบรม โดยการใช้คู่มือฝึกอบรมการเรียนรู้นั้นมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นทำให้ค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ ชัยยงค์ พรหมศรีวงศ์ (2520: 2-7) การหาประสิทธิภาพของคู่มือหมายถึง การตรวจสอบพัฒนาเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการนำคู่มือไปทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงและนำไปทดลองใช้จริง โดยนำผลที่ได้มาปรับปรุง แก้ไขให้มีความสมบูรณ์ต่อไป การทดลองใช้หมายถึง การนำคู่มือที่สร้างขึ้นเป็นต้นแบบแล้วนำไปทดลองใช้ตามขั้นตอนเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพของคู่มือให้เท่าเกณฑ์ที่กำหนด การทดลองใช้จริงหมายถึง การนำคู่มือที่ทดลองใช้และปรับปรุงแล้วมาดำเนินการซึ่งเป็น เวลาตามที่กำหนดในประเภทงานแต่ละชนิดตามแผนที่กำหนดไว้ความจำเป็นที่ต้องหาประสิทธิภาพในการผลิตหรือสร้างงานทุกประเภทจะต้องมีการ ตรวจสอบงานเพื่อเป็นการประกันว่ามีประสิทธิภาพจริงตามที่มุ่งหวัง ซึ่งการหาประสิทธิภาพของคู่มือมีความ จำเป็นคือคู่มือจะทำหน้าที่ชี้แนะให้ผู้ใ้ใช้มีแนวทางในการ

ดำเนินกิจกรรมได้ด้วยความมั่นใจ สอดคล้องกับแนวคิดของประดับ เรืองมัลย์ (2542 : 98) ได้อธิบายเกี่ยวกับประเภทของคู่มือว่าแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1. คู่มือการสอนหรือคู่มือการจัดกิจกรรม เป็นคู่มือที่ให้เนื้อหาสาระความรู้ และคุณธรรมในโรงเรียน คู่มือการอบรมหน้าเสาธง คู่มือการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน เป็นต้น 2. คู่มือหนังสือเรียน เป็นคู่มือที่จัดทำขึ้นควบคู่กับหนังสือเรียน 3. คู่มือการใช้สื่อหรือนวัตกรรม เป็นการเผยแพร่ผลงานของครู เพื่อให้ผู้อื่นนำไปใช้ให้ถูกต้อง จึงต้องจัดทำคู่มือการใช้ การจัดทำสื่อชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอุบล แคว้นไทยสงค์ และประยูร วงศ์จินตรา (2559 : 124) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน : ประเทศบรูไนดารุสซาลาม ผลการศึกษาพบว่า ดัชนีประสิทธิผลของคู่มือฝึกอบรม เท่ากับ 0.4444 นิสิตที่ใช้คู่มือฝึกอบรมมีความก้าวหน้าในการเรียนคิดเป็นร้อยละ 44.44 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภารัตน์ อ่อนก้อน และคณะ (2559 : 164) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาคู่มือฝึกอบรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน : สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ผลการศึกษาพบว่าดัชนีประสิทธิผลของคู่มือฝึกอบรมเท่ากับ 0.7329 นิสิตที่ใช้คู่มือฝึกอบรมมีความก้าวหน้าในการเรียนคิดเป็นร้อยละ 73.29 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมัลลิกา เหลี่ยมโรสง (2559 : 87) ได้ศึกษาคู่มือการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า ป่าโคกหินลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่ามีดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ของการฝึกอบรมการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า ป่าโคกหินลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีค่าเท่ากับ 0.640

การจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 โดยใช้คู่มือกิจกรรมซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดการป่าชุมชน สามารถพัฒนาชาวบ้านให้มีพฤติกรรมตรงตามความมุ่งหวัง ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปในทิศทางที่ดีขึ้น แสดงให้เห็นว่าการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 โดยใช้คู่มือประกอบการถ่ายทอดความรู้โดยผ่านกระบวนการ

สิ่งแวดล้อมศึกษา ทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงขึ้นจริง

2. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรมการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9

ผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 พบว่า คะแนนเฉลี่ยความรู้ของชาวบ้านที่เข้าร่วมฝึกอบรม ก่อนการเข้าร่วมฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 10.12$) และหลังการเข้าร่วมฝึกอบรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 16.70$) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้ ก่อนและหลังการเข้าร่วมฝึกอบรม พบว่าชาวบ้านที่เข้าร่วมฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการเข้าร่วมฝึกอบรมเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการเข้าร่วมฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของพรชิตา วิเชียรปัญญา (2547 : 21) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้ว่า ความรู้คือ กระบวนการของการขัดเกลาเลือกใช้และบูรณาการการใช้สารสนเทศเหล่านั้นจนเกิดความรู้ใหม่ ความรู้ใหม่จึงเกิดขึ้น จากการผสมผสานความรู้และประสบการณ์เดิมผนวกกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ ซึ่งความรู้ดังกล่าวเป็นสิ่งที่อยู่ภายในบุคคลเป็นความรู้ที่ชัดแจ้งและความรู้จะเกิดคุณค่าได้หากได้รับการนำไปใช้ในการตัดสินใจ สอดคล้องกับแนวคิดของวิชัย วงษ์ใหญ่ (2537 : 77) ได้ให้ความหมายของความรู้ว่าเป็นพฤติกรรมเบื้องต้นที่ผู้เรียนสามารถจำได้ระลึกได้ โดยการมองเห็น ได้ยิน ความรู้ขั้นนี้ คือ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ คำจำกัดความเมื่อบุคคลได้รับความรู้มาแล้วจะเกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านความรู้สติปัญญาตามลำดับขั้นตอนดังนี้ คือ เริ่มจากผู้เรียนได้รับความรู้หรือประสบการณ์ขึ้นมาใหม่ แล้วผู้เรียนจะรู้จักใช้การสังเกตใช้ความคิดในประสบการณ์หรือความรู้ใหม่ที่ได้รับเพิ่มเติม แต่ถ้าตรวจสอบความรู้แล้วพบว่ายังไม่ถูกต้อง ก็จะกลับไปเริ่มต้นในการทบทวนของการเรียนรู้ที่ยังไม่เข้าใจต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประยูร วงศ์จินตนา (2555 : 340) ที่ได้กล่าวว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้ทางสิ่งแวดล้อมเป็นการให้ความรู้

ผ่านไปสู่ประชากรเป้าหมาย จะด้วยวิธีการใดก็ได้ ที่ความรู้เลื่อนไหลไป ประชากรเป้าหมายจะได้รับความรู้ทางสิ่งแวดล้อมอย่างครบวงจร และสามารถคิดเป็นทำเป็น และแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งวิธีการถ่ายทอดทางสิ่งแวดล้อมมีหลากหลาย ดังนี้

- 1) การบอกเล่า หรือการสั่งสอนด้วยวาจา เป็นวิธีการถ่ายทอดที่สามารถจะสื่อความหมายได้ละเอียด และเป็นที่น่าสนใจได้สมบูรณ์ มีข้อแม้ว่าผู้บรรยายจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์อย่างดี รู้กลยุทธ์ในการให้ความรู้ ให้ผู้เรียนสามารถสร้างแนวคิดได้กับเรื่องนั้น จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ภายหลังการเรียนรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์อย่างดี
- 2) การบอกหรือสอน (Lecturing method) วิธีการนี้เป็นลักษณะการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปยังผู้เรียน โดยใช้วิธีการของการบอกหรือการสอนเป็นสำคัญ มีตัวแสดงหลักที่มีบทบาทมากที่สุด คือ ผู้ถ่ายทอดข้อมูลโดยมีผู้เรียนเป็นผู้รับข้อมูลเป็นสำคัญ
- 3) การทำให้ดูหรือสาธิต (Demonstration method) วิธีการนี้คล้ายกับการสอนโดยการบอกในแง่ที่เป็นลักษณะของการถ่ายทอดที่เน้นความสำคัญอยู่ที่ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทักษะ แต่การเรียนรู้แบบนี้จะต่างจากแบบการบอกตรงที่ว่าเวลาส่วนใหญ่จะใช้เวลาในการแสดงหรือการทำให้ดู วิธีนี้เป็นการถ่ายทอดทั้งความรู้และทักษะแต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าทักษะนั้นได้มาจากการดูผู้อื่นปฏิบัติให้ดู และลองทำภายใต้การดูแลของผู้สอน ผู้เรียนจะเกิดทักษะได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษกร เอกวุธ (2558 : 42) ได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าสน สำหรับนิสิตสาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่าการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนความรู้เฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง หลังการส่งเสริมนิสิตมีคะแนนความรู้โดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการส่งเสริมพบว่า นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยหลังการส่งเสริมมากกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุชนาถ สอทา (2559 : 90) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคู่มือฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมชุมชนด้านทรัพยากร

ทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ ผลการศึกษา พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยความรู้ หลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อน การฝึกอบรม และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบัติ สัตระกา (2556: 58) ได้ศึกษาเรื่องความรู้การใช้สมุนไพรของ ประชาชนในเขตตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้ สมุนไพรอยู่ในระดับต่ำ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับ การศึกษา และแหล่งของการรับรู้ข่าวสารที่แตกต่าง กัน พบว่า ผู้ที่มีการศึกษาในระดับที่แตกต่างกัน จะมี พฤติกรรมการใช้ที่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทาง สถิติ .05

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าชาวบ้านที่เข้ารับการฝึกอบรม การจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 มีความรู้เพิ่มขึ้น เนื่องจากคู่มือฝึกอบรมมีความเหมาะสม และความน่าสนใจ ของเนื้อหาทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้ความ เข้าใจในเนื้อหาของคู่มือฝึกอบรมเป็นอย่างดีซึ่งคู่มือฝึกอบรม เน้นให้นิสิต ได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่ ๆ เพื่อให้ชาวบ้าน สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้เกี่ยวกับการจัดการ ป่า ไปใช้ให้เกิดประโยชน์และสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่ ได้

3. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบทัศนคติ ก่อนและหลังการฝึกอบรมการจัดการป่าชุมชน บ้านดอนตู หมู่ที่ 9

ผลการศึกษาและเปรียบเทียบ ทัศนคติต่อ การฝึกอบรมการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 พบว่า ก่อนการฝึกอบรมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 2.77$) หลังการฝึกอบรม อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 2.95$) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลัง การฝึกอบรม พบว่า หลังการฝึกอบรมชาวบ้าน มี คะแนนเฉลี่ยหลังมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามแนวคิด ของประภาเพ็ญ สุวรรณ (2543 : 239) ให้ความหมาย ไว้ว่า ทัศนคติเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมที่จะมีปฏิกิริยาเฉพาะ อย่างจากสถานการณ์ภายนอก สอดคล้องกับแนวคิด ของ ฉัตรชัย ปันชาติ (2545 : 7) ให้ความหมายไว้ว่า

ทัศนคติเป็นความรู้ และความรู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดใน ด้านที่ดีและไม่ดี อาจเป็นลักษณะบวกหรือลบ ฟังพอใจ หรือไม่ฟังพอใจ และสอดคล้องกับแนวคิดของศักดิ์ ไทย สุรกิจบวร (2545 : 138) ให้ความหมายของการ เกิดทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือสภาวะความพร้อมทาง จิตที่เกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก และแนวโน้มของ พฤติกรรมบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ สถานการณ์ ต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง และสภาวะความ พร้อมทางจิตนี้จะต้องอยู่นานพอสมควร โดยแบ่ง ออกเป็น 4 ประเภท คือ 1. เกิดจากการเรียนรู้ เด็กเกิดใหม่จะได้รับการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับ วัฒนธรรมและประเพณีจากบิดามารดา ทั้งโดยทางตรง และทางอ้อม ตลอดจนได้เห็นแนวทางปฏิบัติของพ่อแม่ แล้วรับมาปฏิบัติตามต่อไป 2. เกิดจากความสามารถในการแยกแยะความแตกต่าง คือ แยกสิ่งใดดี ไม่ดี เช่น ผู้ใหญ่กับเด็กจะมีการกระทำที่แตกต่างกัน 3. เกิดจาก ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนมีทัศนคติไม่ดีต่อครู เพราะเคยตำหนิตน แต่บางคนมีทัศนคติที่ดีต่อครูคนเดียวกัน นั้นเพราะเคย เชยชมตนเสมอ 4. เกิดจากการเลียนแบบหรือรับเอา ทัศนคติของอื่นมาเป็นของตน เช่น เด็กอาจรับ ทัศนคติของบิดามารดาหรือครูที่ตนนิยมชมชอบ มาเป็นทัศนคติของตนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ กันต์กนิษฐ์ ตั้งธรรมพิทักษ์ (2557 : 49 -52) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการปลูกสมอไทยเพื่อ อนุรักษ์สมุนไพรไทย พบว่า ก่อนการส่งเสริมนิสิตมี ทัศนคติโดยรวมอยู่ในระดับไม่แน่ใจ และหลังการ ส่งเสริมนิสิตมีทัศนคติโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย เมื่อเปรียบเทียบ พบว่า หลังการส่งเสริมผู้เข้าร่วมการ ส่งเสริมมีทัศนคติสูงกว่าก่อนการส่งเสริมอย่างมี นัยสำคัญที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของวาที ลพพันธ์ทอง และคณะ (2559: 189-202) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาคู่มือส่งเสริมทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอาเซียน : สาธารณรัฐสิงคโปร์ ผลการศึกษา พบว่า นิสิตกลุ่มทดลองมีทัศนคติ ในการเป็นนิสิตการ สูงกว่านิสิตกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตะวัน จำปาโพธิ์ และคณะ (2559 : 32-33) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การ พัฒนากิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยใช้สื่อคำขวัญ

สิ่งแวดล้อม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาในสาขาวิชาที่แตกต่างกัน มีทัศนคติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 โดยสรุปกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาโดยใช้สื่อคำขวัญสิ่งแวดล้อม มีประสิทธิภาพเหมาะสม ทำให้นักศึกษามีทัศนคติ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ดังนั้นจึงควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการนำกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยใช้สื่อคำขวัญสิ่งแวดล้อมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากิจกรรมการฝึกอบรมการจัดการประชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 มีผลทำให้ทัศนคติของชาวบ้านที่เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีกระบวนการจัดกิจกรรมโดยใช้กระบวนการถ่ายทอดทางสิ่งแวดล้อมศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมคือ คู่มือการจัดการประชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ในการบรรยายให้ความรู้ เป็นสื่อหรือตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และมีทัศนคติต่อการเรียนรู้การจัดการประชุมชน

4. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วม ก่อนและหลังการฝึกอบรมการจัดการประชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการฝึกอบรมการจัดการประชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 พบว่า ก่อนการฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16$) และหลังการฝึกอบรมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ชาวบ้านกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมหลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ ฟงค์พันธ์ แก้วหาญ (2550 : 40) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมของบุคคลต่าง ๆ ในการตัดสินใจ การดำเนินการ ร่วมคิด ร่วมฟัง ร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อพัฒนาความสามารถของตนเองและเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มได้ร่วมกันกำหนดไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพรัช เตชะรินทร์ (2527 : 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในสวน

ที่เกี่ยวกับรัฐ หมายถึงกระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับประชาชนทั้งในรูปแบบบุคคล กลุ่มคน ชุมชน มูลนิธิ และองค์กรสมักรูปแบบต่าง ๆ ที่ได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนได้รับการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ให้สามารถที่จะดำเนินการได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ โกวิท พวงงาม (2545 : 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนามี 4 ขั้นตอน คือ 1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหา และเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวชนบทจะไม่เข้าใจ และมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงาน 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน 3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนแต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด 4. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเอง ว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดีได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความสำเร็จยากลำบาก สอดคล้องกับงานวิจัยของนเรศ นาเมืองรักษ์ และประยูร วงศ์จันทร์ (2558 : 115-126) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในเขตอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า ชาวประมงมีคะแนนความรู้และการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากเกี่ยวกับการทรัพยากรประมงในพื้นที่อ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ หลังการฝึกอบรมสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของสุธาสินี เอกตาแสง และคณะ (2561) การรณรงค์ลดการเผาไร่อ้อยเพื่อนำเข้าโรงงานอุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับชุมชนบ้านโคกกลาง ตำบลหนองโน อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น ผลศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมรณรงค์การลดการเผาอ้อย ชาวบ้านมีคะแนนเฉลี่ยการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการรณรงค์ มีผลทำให้ชาวบ้านการมีส่วนร่วมมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดมศักดิ์ อุดสระน้อย (2557 : 148) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การรณรงค์การปลูกต้นสะเดาเพื่ออนุรักษ์พืชสมุนไพร และใช้ยาสมุนไพรในท้องถิ่นของพื้นที่โรงเรียนบ้านดอนหนอง ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ก่อนการรณรงค์ นักเรียนมีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง และหลังการรณรงค์ นักเรียนมีความรู้อยู่ในระดับมาก และหลังการรณรงค์ 15 วัน นักเรียนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการฝึกอบรมการจัดการป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ที่ผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสิ่งแวดล้อมศึกษา ทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมการฝึกอบรมการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น เนื่องจากได้มีการรับฟังข้อมูล ความรู้ที่เกิดขึ้นจริงจากการจัดการป่าชุมชน

7. เอกสารอ้างอิง

- กฤษกร เอกฐ. (2558). การส่งเสริมการอนุรักษ์ป่าสน สำหรับนิสิตสาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.
- กัณฑ์นิษฐ์ ตั้งธรรมพิทักษ์. (2557). การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรเพื่ออนุรักษ์สมุนไพรไทย สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2545). การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. คณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน. สำนักงานคณะกรรมการการสาธารณสุขมูลฐาน.
- ฉัตรชัย ปันชาติ. (2545). เจตคติต่อการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- ชลทิศ พันธุ์ศิริ และบัญญัติ สาลี. (2559). การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน : สหพันธรัฐมาเลเซีย. วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษา-สสศท. 14(7), 177 – 188.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2520). การทดสอบประสิทธิภาพ นวัตกรรมหรือสื่อการสอน. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ส่งผลให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการในการจัดการป่าชุมชน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การพัฒนาคู่มือการจัดการป่าชุมชน แสดงให้เห็นถึงวิธีการลงศึกษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน สามารถถ่ายทอดความองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนแก่ผู้ที่สนใจได้ รวมทั้งสามารถนำไปใช้การจัดการเรียนการสอนประจำหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาได้

2) ความรู้จากคู่มือฝึกอบรมการจัดการป่าชุมชน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ฝึกอบรมแก่ชาวบ้านในหมู่บ้านอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการศึกษาการจัดการป่าชุมชน

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาพันธุ์พืชและสมุนไพรที่มีอยู่ในป่าชุมชนบ้านดอนตู หมู่ที่ 9 ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

2) ควรมีการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อเพิ่มความหลากหลายของข้อมูลป่าไม้ และจำนวนป่าไม้ที่ลดลงอย่างต่อเนื่องสภาพเมืองเข้าคุกคามป่า

- ตะวัน จำปาโพธิ์ และคณะ. (2559). การพัฒนากิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยใช้สื่อคำขวัญสิ่งแวดล้อม สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ. *วารสารวิชาการศิลปะศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ*. 10(2), 32 - 33.
- นเรศ นาเมืองรักษ์ และประยูร วงศ์จันทร์. (2558). การรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรประมงในเขตอ่างเก็บน้ำเขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษา*, 7(15), 115-126.
- นิธิ ฤทธิพรพันธุ์. (2536). *เปรียบเทียบการจัดการป่าชายเลนโดยองค์กรของรัฐกับองค์กรชาวบ้าน ในอำเภอสิเกา จังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลา.
- นิวัฒน์ ไชยพิมพ์. (2559). *การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย สำหรับนิสิตชั้นปีที่ 2 สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.*
- นุชจนาถ สอทา. (2559). *การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมชุมชนด้านทรัพยากรทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์ สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. โครงการวิจัยสิ่งแวดล้อมศึกษา สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.*
- ประดับ เรืองมาลัย. (2542). *หลักการสอนและเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2543). *ทัศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ประยูร วงศ์จันทร์. (2555). *วิทยาการสิ่งแวดล้อม*. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน และคณะ. (2551). *เทคนิคการเขียนและผลิตตำรา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศ์พันธ์ แก้วหาวงษ์. (2550). *การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา อำเภอสองห้อง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 3. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษามหาบัณฑิต. วิทยาลัยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.*
- พรธิดา วิเชียรปัญญา. (2547). *การจัดการความรู้พื้นฐานและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เปอร์.
- พัชรีชา กุลสุวรรณ และคณะ. (2558). *การพัฒนาคู่มือการจัดการเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ สำหรับนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. วารสารศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 9(4), 107 - 125.*
- ไพรัช เตชะรินทร์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชากรในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานข้าราชการพลเรือน.
- ภิญญาพันธ์ เชื้อจันยอด. (2555). *การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมวิทยากรแกนนำการจัดค่ายภาษาอังกฤษ. นาน, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานาน เขต 2.*
- มะลิวัน สมศรี และคณะ. (2558). *การพัฒนาคู่มือคู่มือพัฒนาสมรรถนะทางวิชาการครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถม อุดรธานี. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 9 : เมษายน, 542 – 556.*
- มัลลิกา เหลี่ยมไธสง. (2559). *การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่า ป่าโคกหินลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.*
- วาทิ ลพพันธ์ทอง และคณะ. (2559). *การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน สาธารณรัฐสิงคโปร์. วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษา. 189 – 202.*
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2537). *การพัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองธรรม, 77.

- วิพุธ อ่องสกุล และคณะ. (2557). การบริหารการปฏิบัติการเพื่อความได้เปรียบในการแข่งขัน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สมบัติ ลีตระการ. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค กรณีศึกษาประชาชนในเขต ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.
- สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2550). การจัดการป่าชุมชน : เพื่อคนและเพื่อป่า. กรุงเทพฯ : ทวีวัฒนาการพิมพ์ จำกัด.
- สมหญิง สุนทรวงษ์. (2554). ป่าชุมชนกับสังคมไทย, ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุธาสิทธิ์ เอกตาแสง และคณะ. (2561). การรณรงค์ลดการเผาไร่อ้อย สำหรับชุมชนบ้านโคกกลาง ตำบลหนองไ้ อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น. วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษา. 594 – 605.
- สุภารัตน์ อ่อนก้อน และคณะ. (2559). การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน : สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามกัมพูชา. วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษา-สสศท, 7(14), 164-175.
- อุดมศักดิ์ อุดสระน้อย. (2557). การรณรงค์การปลูกต้นสะเดาเพื่ออนุรักษ์พืชสมุนไพร และใช้ยาสมุนไพรในท้องถิ่น ของพื้นที่โรงเรียนบ้านดอนหนอง ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อุบล แคว้นไทยสงค์ และคณะ. (2559). การพัฒนาคู่มือฝึกอบรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน : ประเทศเนการาบรูไนดารุสซาลาม. วารสารสิ่งแวดล้อมศึกษา-สสศท, 7(14), 123 - 135.